

Enorm interesse for krigshistorien på Tromøy

KRIGSHISTORIE: Hoveleiren flommer over av krigsetterlatenskaper og mange er interesserte i historien. Foto: Esben Holm Eskelund

AV: **ESBEN HOLM ESKELUND** 4. JUNI 2018 KL. 06:00

Krigshistoriker Werner Wernersen i Arendal og omegn krigshistoriske forening tok tromøyfolket med dypt inn i tyskerne Hove.

Da Tromøy Historielag tidligere i april hadde temamøte om krigsutbruddet 9. april kom det svært mange mennesker til Flademoen kretslokale. Forrige torsdag ble det arrangert en vandring i krigshistorien, som finnes i mengder i Hoveleiren.

Les også: [Krig i historielaget](#)

Rundt 150 møtte

Nestleder Werner Wernersen i Arendal og omegn krigshistoriske forening hadde sett for seg en lang mindre gruppe. Til sammen deltok rundt 150 mennesker på den to timer lange runden i fotsporene til nazistene i regi av historielaget.

– Jeg hadde ikke tenkt at det skulle komme så mange, dette var litt flere enn jeg hadde regnet med, sier han til Lokavisen Geita.

Heldigvis hadde han et bærbart høytaleranlegg over skuldrene med mikrofon for å forsterke lyden slik at alle skulle ha mulighet til å få med seg det som ble sagt.

Ifølge Wernersen er det meste av krigsinstallasjonene utført av tyskerne i 1940-årene dokumentert og kjent.

– Det er ikke mange hemmeligheter her dessverre, sier han.

I Arendal og omegn krigshistoriske forening er det ni medlemmer. De har base på Sandvigen Festning på Hisøy og har plass til flere krigshistorieinteresserte medlemmer.

Les også: [– Det gikk et sukk gjennom salen](#)

Mange tegn etter krigen

På Hove finnes det en rekke røde brakker og mange ammunisjonsbunkere. Til sammen er det registrert 18 ammunisjonsbunkere på Tromøy. I tillegg finnes det mange mindre installasjoner og terrengformasjoner som ikke er lett å få øye på. Spesielt ikke på sommeren hvor det gror til og dekker over.

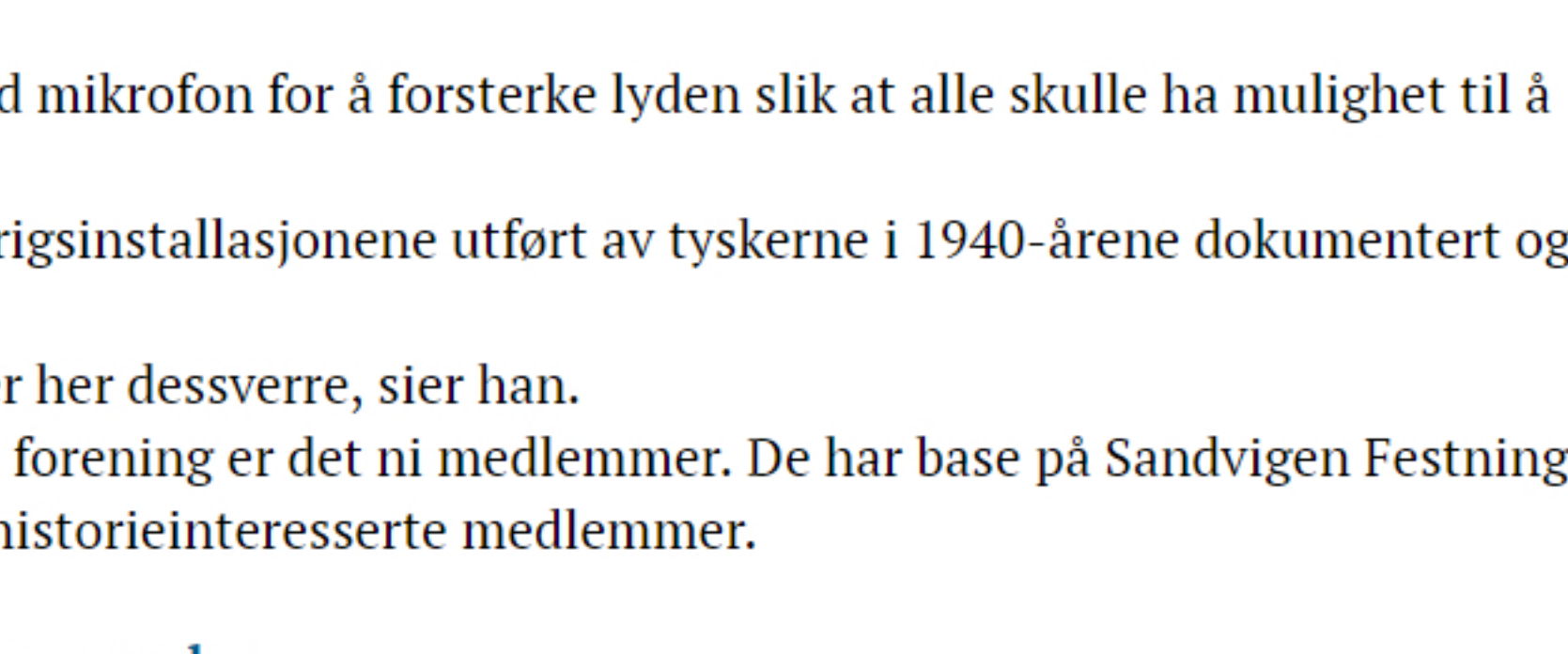
– Tidlig om våren kan dere se en god del fordypninger i terrenget. Det er rett og slett skyttergraver, som ligger spredd bortover hele kyststripen her, fortalte han til de fremmøtte på første stopp rett i utkanten av de tidligere

offiserboligene helt ytterst mot rullesteinstranden.

Han fortalte at det i retning mot Spornes har vært både minefelt og kanonstillinger. Dette er lettere å få øye på om våren. Om sommeren må man vite hva man leter etter for å finne de. Langs stien foran offiserboligene står fortsatt såkalte kabelstein opp i terrenget, som er betongklosser som stikker ti til 15 centimeter opp over bakken og er tidvis vanskelige å få øye på.

KJØRETØY OG KANONER: Like ved siden av tomten der Raet Nasjonalparksenter kan bli bygget sto det kjøretøy og kanoner oppstilt under krigsårene. Foto: Esben Holm Eskelund

MANGE MØTTE: Rundt 150 mennesker troppet opp for å høre Werner Wernersen fortelle om krigsinstallasjoner på Hove. Foto: Esben Holm Eskelund

MANGE MØTTE: Rundt 150 mennesker troppet opp for å høre Werner Wernersen fortelle om krigsinstallasjoner på Hove. Foto: Esben Holm Eskelund

Luftforsvarsskole

Under krigen lå det en tysk luftforsvarsskole på Hove. Først overtok tyskerne Hove gård og siden ble området bygget ut hus for hus. Byggingen startet i 1941.

– I januar 1941 var det 200 personer her ute. I 1945 var det litt over tusen i leiren som hadde kapasitet på 1.850 personer og de holdt på å bygge frem til de reiste i 1944. De ble ikke ferdige med å bygge. Målet var en totalkapasitet på 2.500 og det var kun luftvernsskolen, opplyste Wernersen.

Også marinen og hæren hadde tilhold på Hove, og ifølge krigshistorikeren skulle det ha vært rundt 5.500 soldater på nazistenes Hove. Soldatene var inne på rullering og deltok på kurs i alt fra én til fem uker.

– Dette var i prinsippet et helt levende samfunn der de fikk tilført mat fra Arendal. Blant annet leverte alle bakerne i Arendal brød ut hit. I tillegg skulle de ha mat til tusen mann i fire uke hvis de skulle ha blitt beleiret på Hove, noe som krevde store matlagere utenom.

Gigantisk bygning

Like øst for området som nå planlegges for nasjonalparksenter for Raet Nasjonalpark lå oppstillingsplass for kjøretøy og kanoner. I vestlig retning langs sjøen ligger fortsatt en god del stillinger, som er gjenkjennelige for de som vet hvordan slikt terreng ser ut. Inne på plassen lå en stor bygning som var sykestue og kantine, som skal ha målt 55 ganger 32 meter, altså 1.760 kvadratmeter.

– Det var dimensjoner på ting, sa han.

Wernersen ikke skjul på at han ønsker at en ammunisjonsbunker som fortsatt står på området blir innlemmet i et nasjonalparksenter og at krigshistorien lokalt blir en utstilling i et slikt senter.

Les også: [Nasjonalparkplan sendes ut til høring](#)

Mye ble revet

Mange bygninger ble ferdigstilt på Hove. Noen ble stående uferdige og mange er blitt revet i etterkrigstiden. Ifølge Wernersen er det rundt 35 bygninger som en gang var i leiren, som ikke lenger står. Han legger ikke skjul på at det er bra at nasjonalparken er blitt en realitet, fordi begrensningene det medfører er med på å ivareta krigshistorien.

– Dette er en av de største gjenværende tyske leire i Norge. Alle brakkeene med unntaket av den raden vi har gått forbi er tyske lemmebrakker. De kom fra Tyskland, Danmark og noe fra Kristiansand, faktisk. De ble bygget ferdig i moduler og satt opp. I løpet av ei uke var en slik brakke satt opp med grunnmur, fortalte Wernersen.

– Det var i stor grad tyske soldater, norske frivillige og senere norske tvangsutsatte som holdt på å bygge helt til 1945.

Russiske krigsfanger

Under krigen var det 20 russiske krigsfanger i Hoveleiren. De ankom i 1943 og var på Hove til året etter. Da kom det 15 nye i slutten av 1944 og fem til i 1945.

– Det var en av de som ble skutt og ligger begravet på Tromøy kirkegård. Han ble begravd på utsiden av kirkegården fordi tyskerne ville ikke ha han inn. Han var det de kalte «untermensch», sa han.

Langs veien, ikke langt unna Hove gård og veien videre mot Hove camping, hadde tyskerne sin egen gravplass for sine soldater. Tolv soldater skal ha blitt gravlagt her, men flyttet til ordinære gravplasser etter krigen. Ifølge Wernersen bestemte myndighetene seg for å gjøre det for å hindre gravturisme rundt om på mange ulike steder i Norge.

Flyplassmyten

Mange tromøyfolk har hørt om flyplassen på Hove. Ifølge Wernersen var det ikke egentlig en flyplass, men en skytebane.

– Fjellfly hadde en landing der i 1962. Han som fløy avisene mellom Oslo og Kristiansand ville ha en nødflyplass og mulighet til å lande et sted om det var tåke i Kristiansand. Han foretok en eller to landinger og kommenterte at det gikk akkurat, men at man måtte ha vekk en storke, sa han til humring.

Ifølge Wernersen er det etterretningsrapporter skrevet under krigen som har bygget opp under oppfatning av at det har ligget en flyplass på Hove.

– Men det er altså en plass for trening på flyskyting, forklarte han.

På plassen kom historien om Frigstad-brødrenes flylandinger som endte med et hull i vingen og ikke minst om «arendalssabotøren» som snek seg rundt ved fullmåne og brant ned bygninger fra 1947.

– Han ville brenne ned leiren fordi han ikke ville ha den her fordi soldatene løp etter og stjal jentene, kunne Sverre Simonsen fortelle.

Etter at tyskerne forlot Hoveleiren ble den overtatt av norske myndigheter og den ble tatt i bruk som militærleir.

Radar på Sæta

Ved hytta på Sæta der Norsk demitologisk forening i Aust-Agder har tilhold ble det påbegynt en radar i 1942. På 1950-tallet ble den demontert av svensker og flyttet til Sverige. Stien som i dag er ridesti innenfor folkestien på Hove, var en tysk kabelgate.

– De drev radaropplæring for å kunne tyde radarsignaler. Det er skrevet at det i februar 1945 ble gjort forsøk på å styre miniuåtene i Stølsviga med den radaren, fortalte Wernersen.

Trolig var det lite suksessfullt ettersom prosjektet skal ha blitt nevnt med to linjer i teksten.

Nærforsvaret

I området som tidligere huset klatreparken Wannado finnes flere midlertidige nærforsvarsstillinger. De ligger godt gjemt i terrenget og skulle være kortsiktige løsninger i startfasen av krigen. Slike stillinger finnes også andre steder på Tromøy utenom Hoveleiren.

– De ble bygget med mye stein og lite betong for de hadde ikke behov for de egentlig. De hadde jo overtatt landet, men det var for å vise at de hadde noe, men at det ikke var nødvendig med mye, sa Wernersen.

Utover krigsårene økte betongbruken. Ifølge krigshistorikeren ble det brukt så mye at det gikk tomt for materialet både i Norge og i Danmark.

– Da begynner de også å trekke inn mot de store byene. Kristiansand ble omgått fra by til festning i 1944. Det betyr at de trekker alle landstykker inn mot byen og lager nærmest en jernring rundt selve byen. Det ga resten av Sørlandet lite mulighet til å bli bygget til å passe til, sa han.

Superhemmelig bunkeranlegg

I terrenget nord for Hove går, mot Sandum, ligger en bunker som kalles R618. Det er en massiv konstruksjon godt gjemt i terrenget.

– Dette er 60 tonn armeringsjern og 122 tonn med betong. Dette er bygget for å vare og bli tre meter tak og tåler å bli hoppet på. Jeg tror den er bygget i slutten av 1943 og begynnelsen av 1944. Det er det nærmeste man kommer, for den er ikke nevnt noe sted.

Dette skal være den eneste i Norge. Det går rykter om at det skal finnes en i Haugesund, men det er ingen som har funnet den ennå, opplyste han.

Det er ventilene i bunkeren som gir han informasjon om at den må være bygget etter 1943.

– Det man vet om den er at det er en kommunikasjonsbunker. Noen har sagt at hvis det skjedde noe i Oslo skulle de kunne trekke nedover mot Sørlandet og bruke denne som hovedkommunikasjon til Norge, Tyskland og Danmark, sier han.

Han fortalte at det i forbindelse med tyske installasjoner i hele Norge er det mange spekulasjoner om hva de skal ha blitt brukt til.

– Det er lite av det som stemmer, kunne han fortelle.

Fluktbase for Oslo

Bunkeren som ligger svært godt gjemt på Hove, mot Sandum, ligger en bunker som kalles R618. Det er en massiv konstruksjon godt gjemt i terrenget.

– Dette er 60 tonn armeringsjern og 122 tonn med betong. Dette er bygget for å vare og bli tre meter tak og tåler å bli hoppet på. Jeg tror den er bygget i slutten av 1943 og begynnelsen av 1944. Det er det nærmeste man kommer, for den er ikke nevnt noe sted.

Dette skal være den eneste i Norge. Det går rykter om at det skal finnes en i Haugesund, men det er ingen som har funnet den ennå, opplyste han.

Det er ventilene i bunkeren som gir han informasjon om at den må være bygget etter 1943.

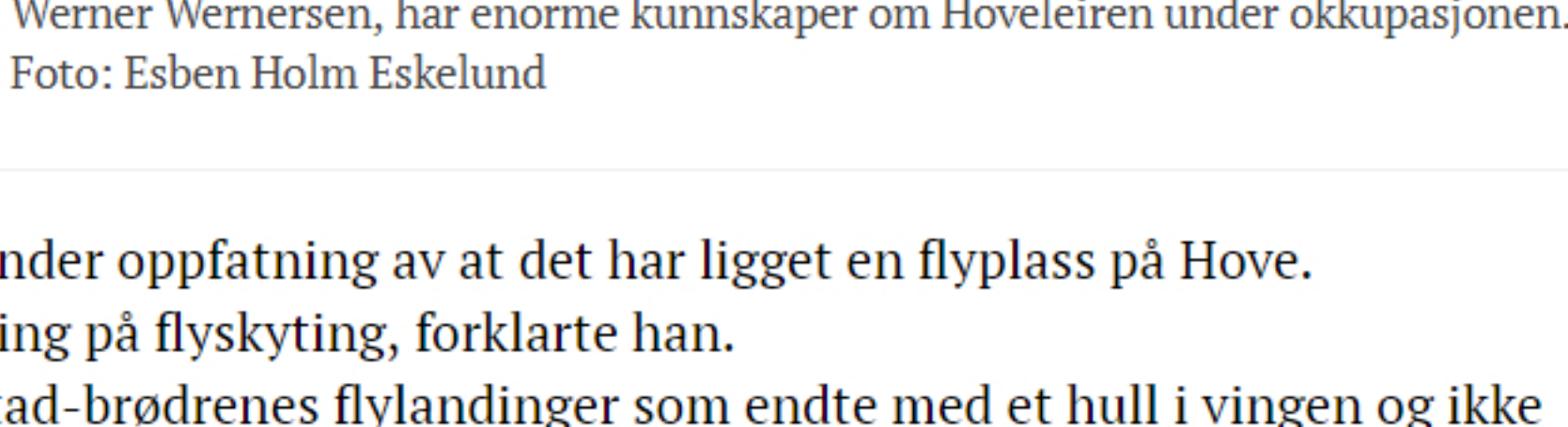
– Det man vet om den er at det er en kommunikasjonsbunker. Noen har sagt at hvis det skjedde noe i Oslo skulle de kunne trekke nedover mot Sørlandet og bruke denne som hovedkommunikasjon til Norge, Tyskland og Danmark, sier han.

Han fortalte at det i forbindelse med tyske installasjoner i hele Norge er det mange spekulasjoner om hva de skal ha blitt brukt til.

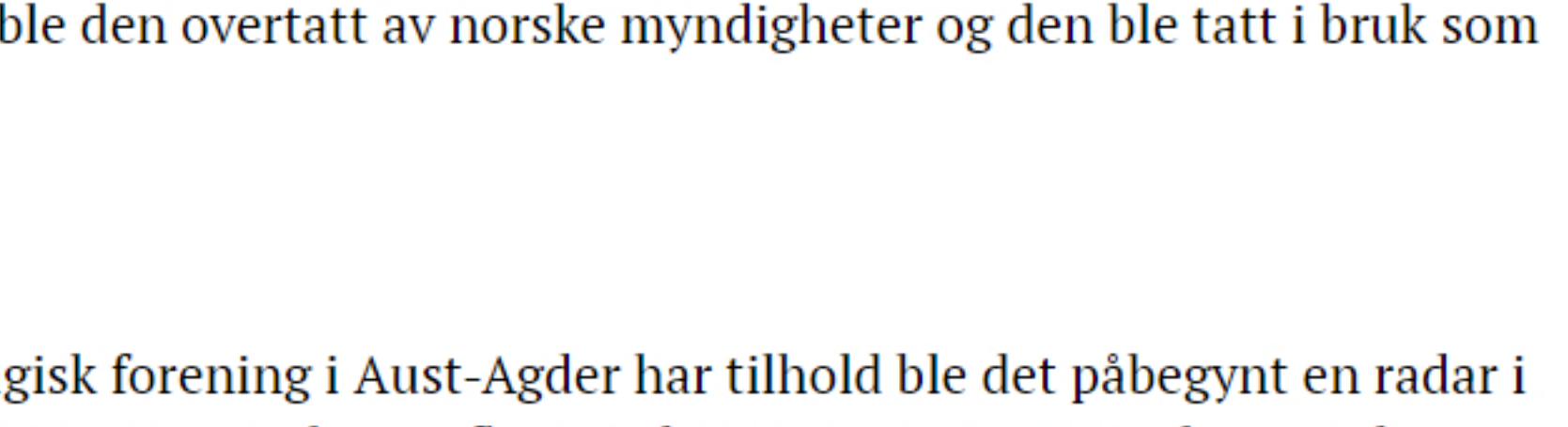
– Det er lite av det som stemmer, kunne han fortelle.

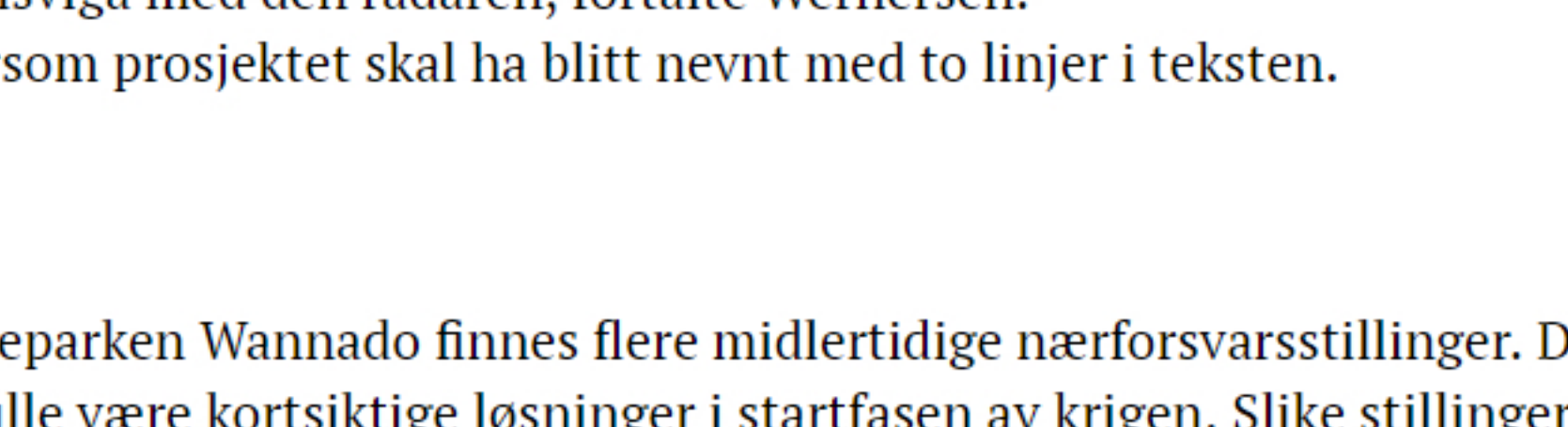
KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

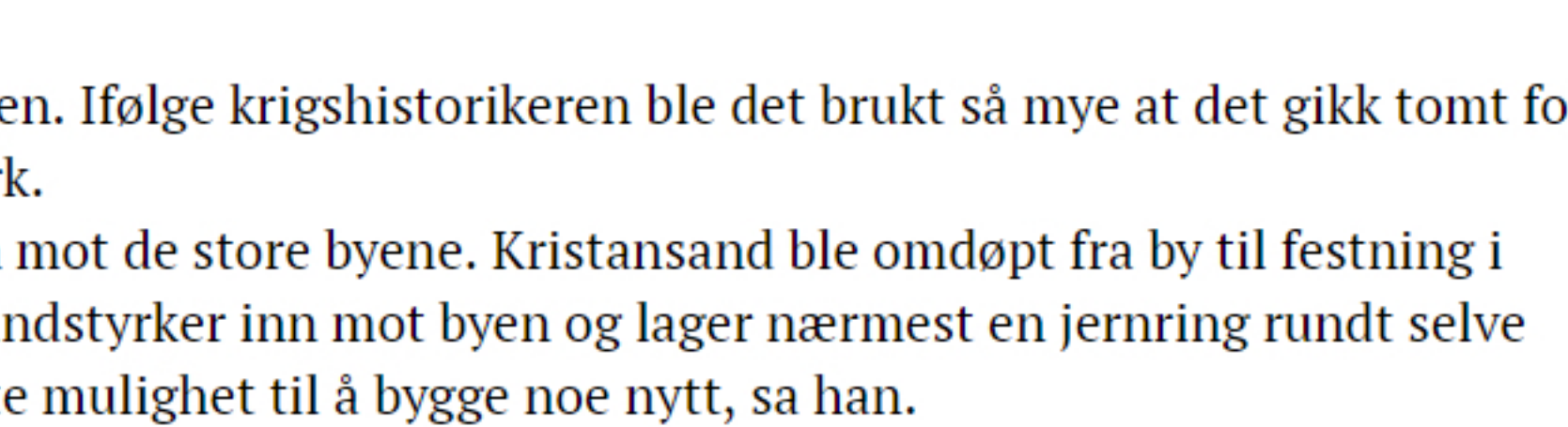
KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

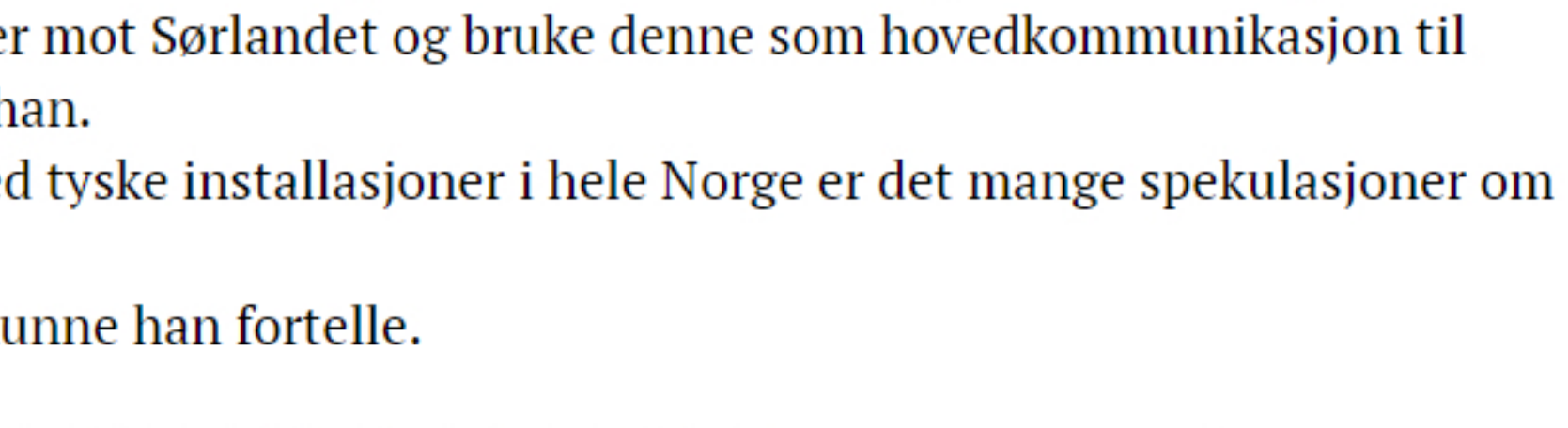
KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

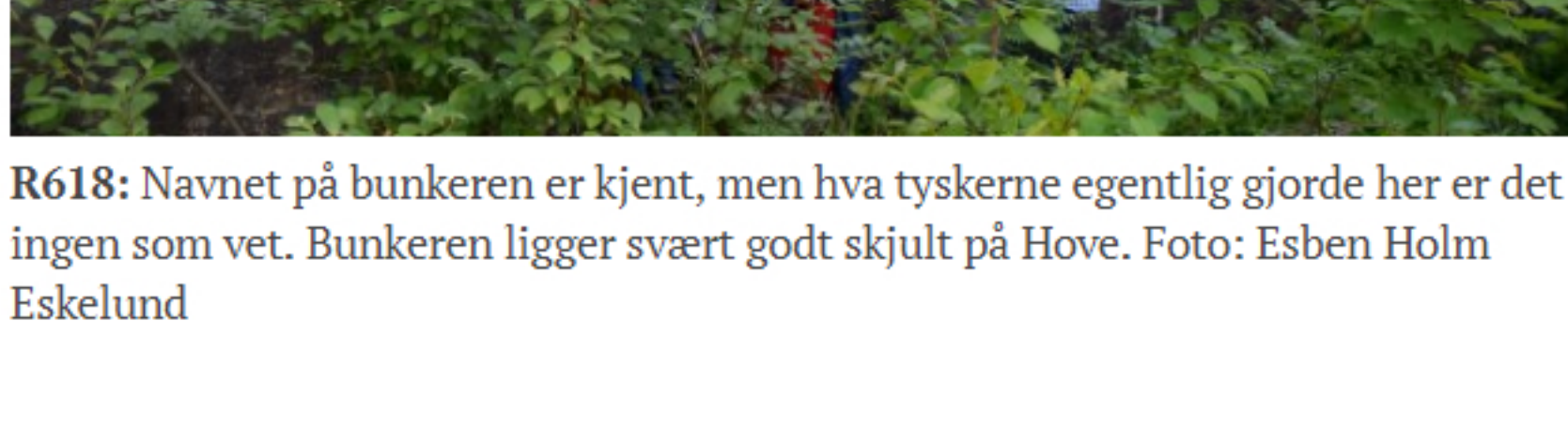
KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

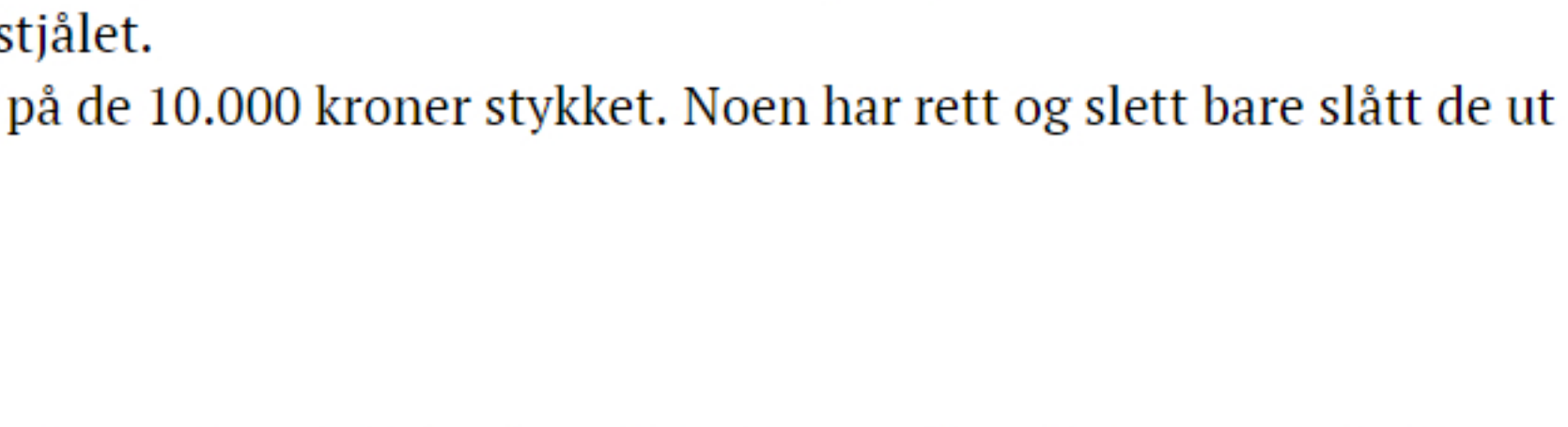
KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

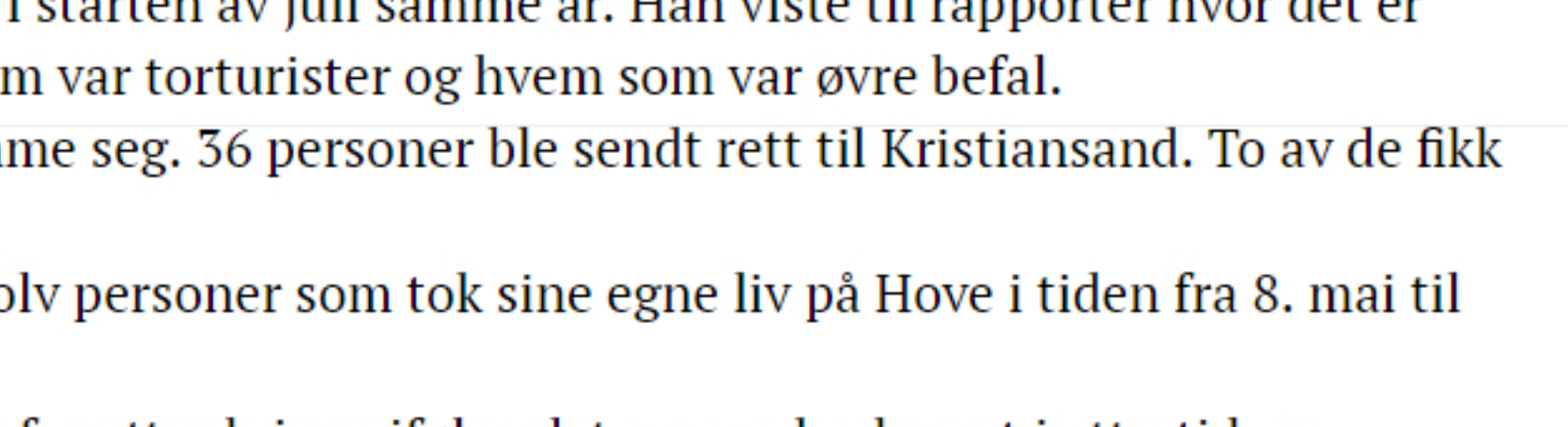
KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

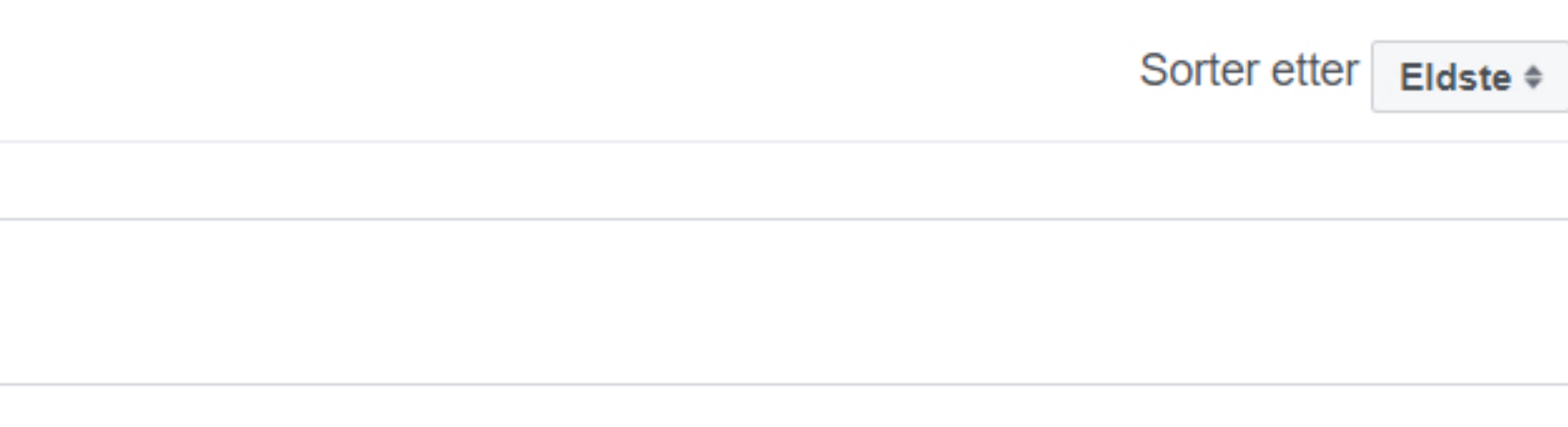
KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

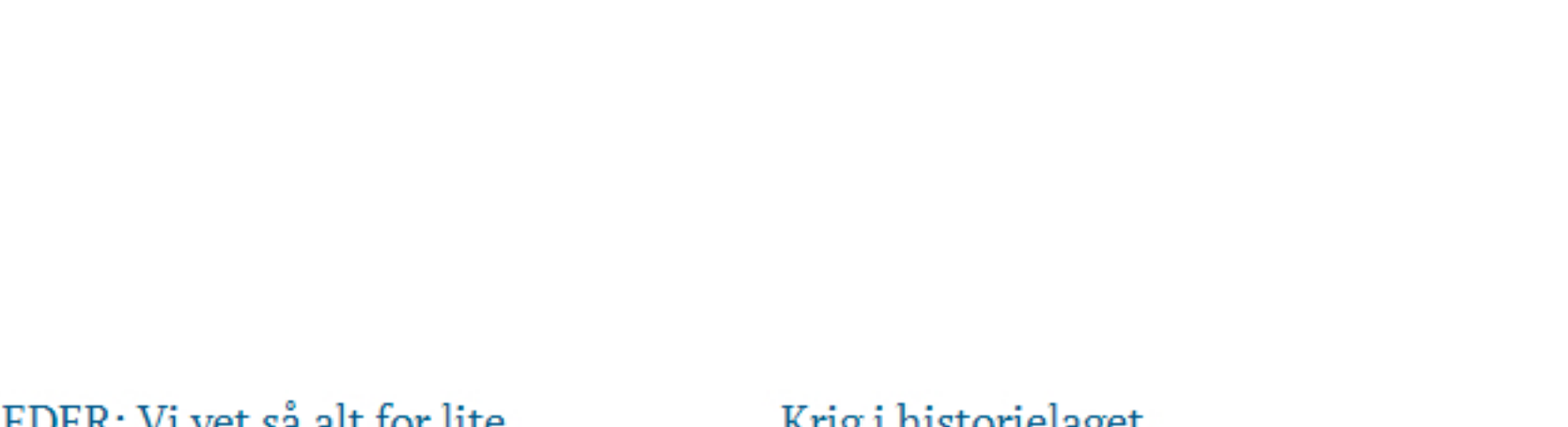
KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

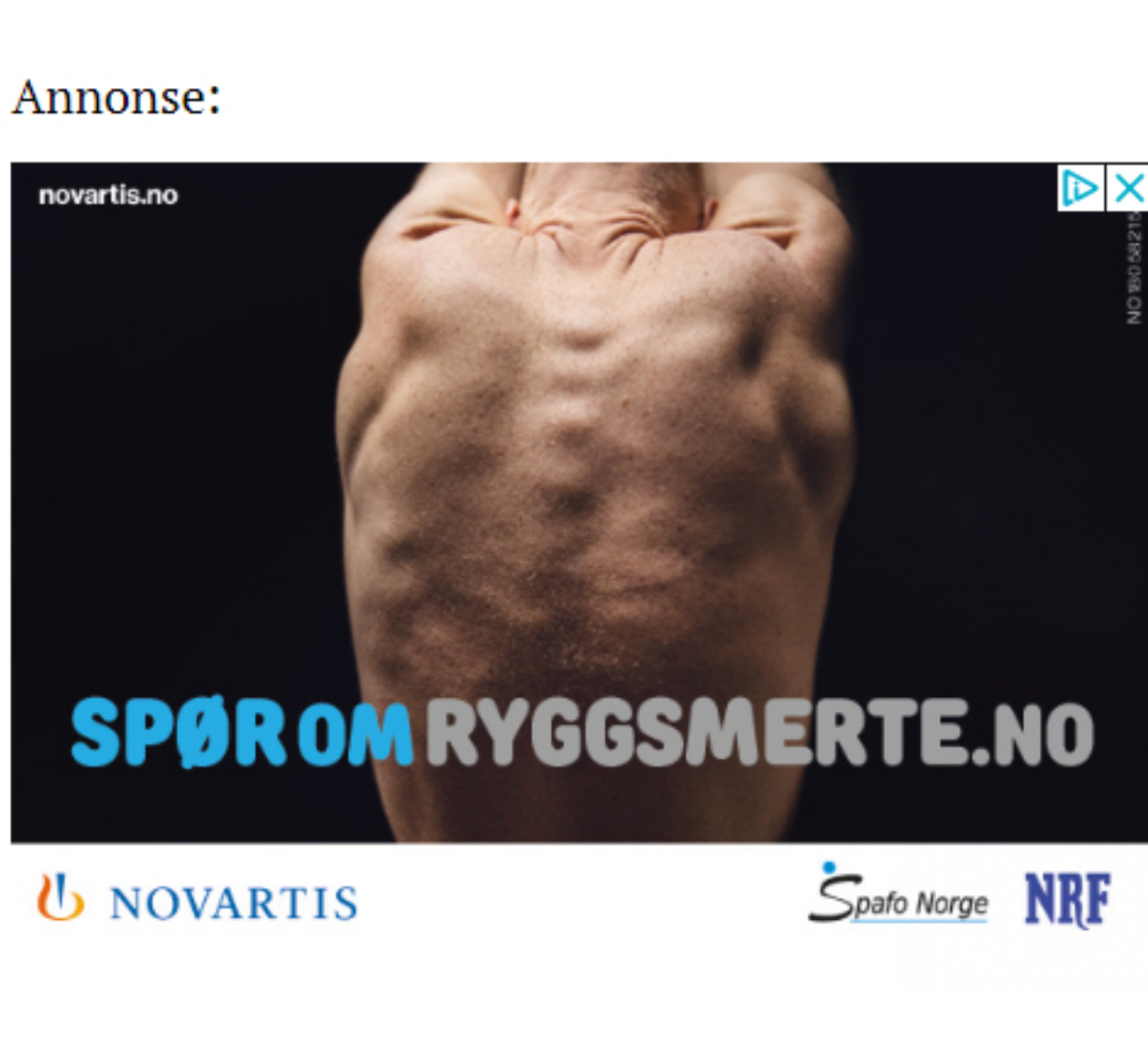

KRIGSHISTORIKER: Nestleder i Arendal og omegn krigshistoriske forening, Werner Wernersen, har enorme kunnskaper om Hoveleiren under okkupasjonen. Foto: Esben Holm Eskelund

NOTISER

- Trauma møter Express
- Får ansette leirskolelærere
- Majestetisk cruiseanløp i vente
- Lanserer blå cava i rosehagen

Annonsér

NOVARTIS

Safe Norge NRF

Annonsér

Annonsér

Annonsér

SYNSPUNKT

- LEDER: Vi vet så alt for lite
- LEDER: Endelig kommer linken
- LEDER: Tromøy bør feire 17.mai sammen

MEST LESTE ARTIKLER

[Enorm interesse for krigshistorien på Tromøy](#)
4. juni, 2018

[Fremskynder barnehagebyggingen på Marisberg](#)
4. juni, 2018

[Fremtidens gravplasser ligger i nasjonalparken](#)
4. juni, 2018

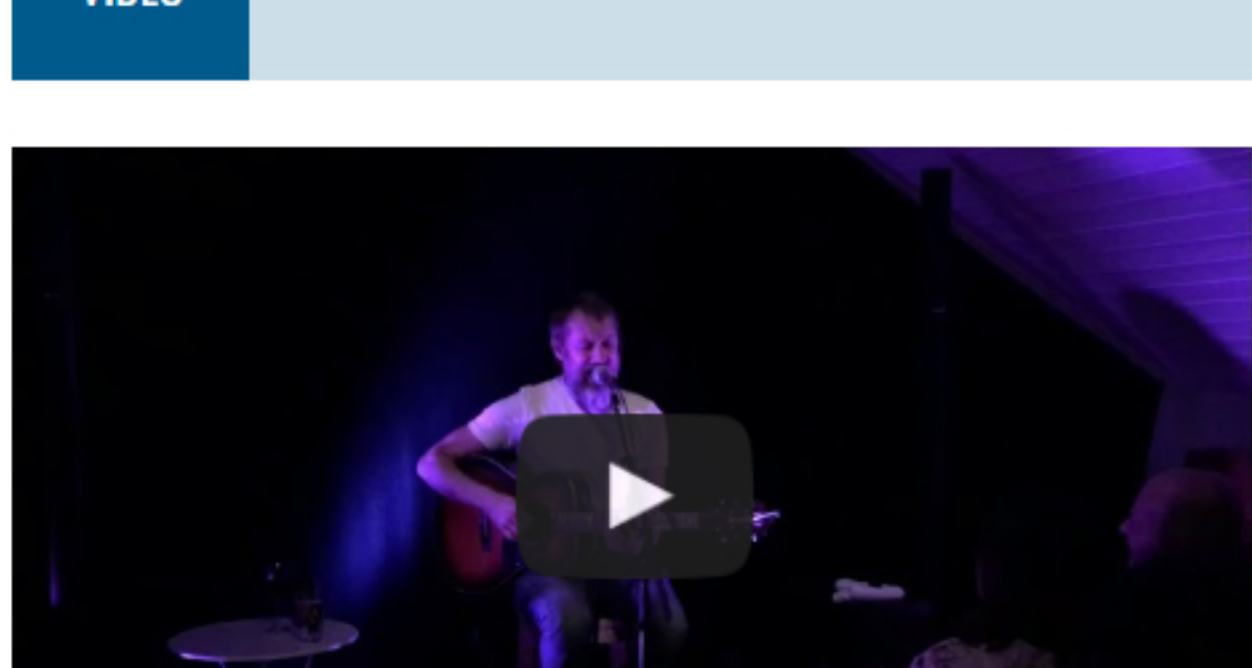
[Arendal Musikkteater har startet ulvejakten](#)
4. juni, 2018

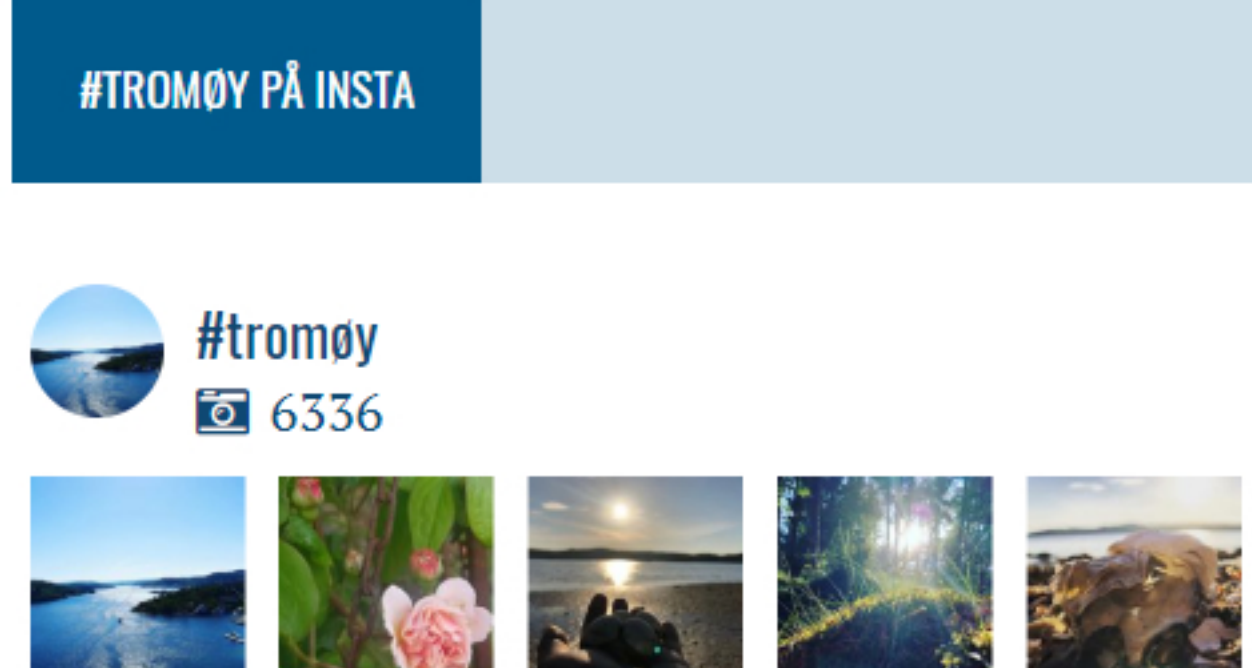
GEITA PÅ FACEBOOK

VIDEO

#TROMØY PÅ INSTA

PÅ TRAMMEN

- Ukens sted: Knubben
- Ukens sted: Bakstufjell
- Ukens sted: Svenskemyra

Lokalavisen Geita

0 kommentarer Modereringsverktøy

Sorter etter Eldste

Legg til en kommentar ...

Programtillegg for Facebook-kommentarer

Del dette:

Relatert

– Det gikk et sukk gjennom salen
16. april 2018

LEDER: Vi vet så alt for lite
4. juni 2018

Krig i historielaget
9. april 2018